

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาพระไตรปิฎก The Benefits from The Tipitaka Study

วันชัย ชูศรีสุข¹, วรภุริ มูลสิน²

Wanchai Chusrisuk¹, Worabhuri Moolsin²

สำนักงานที่ดินอำเภอรัตนบุรี กรมที่ดิน¹, นักวิชาการอิสระ²

Email: wanchai.chusrisuk23@gmail.com¹, worabhuri@gmail.com²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาพระไตรปิฎก ซึ่งอำนวยผลให้แก่ผู้ศึกษาเรียนรู้พระไตรปิฎกดีแล้ว และเป็นมรดกล้ำค่าแทนความรัก ความห่วงใย ความเมตตากรุณาปรารภนาดี ของพระพุทธเจ้าที่มีต่อพุทธศาสนิกชนและมวลมนุษยชาติทั้งโลก จากการศึกษาเชิงเอกสารพบว่า พระธรรมวินัยอันเป็นคำสั่งสอนของพระองค์ต่อมาได้พัฒนาการมาเป็นพระไตรปิฎกอำนวยประโยชน์มากมาย ประโยชน์สูงสุดคือความหลุดพ้นแห่งจิตเข้าสู่พระนิพพาน พระพุทธโฆสจารย์สรุปประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาพระไตรปิฎกไว้ว่าทำให้ได้บรรลุมรรค 3 อภิญญา 6 และปฏิสัมภิทา 4 แต่ความจริงแล้วพระไตรปิฎกอำนวยประโยชน์แก่ผู้ประพฤติปฏิบัติตามมากมาย เมื่อสรุปแล้วอาจกล่าวได้ว่ามี ประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ส่วนรวมคือสังคม และมีประโยชน์กับพระไตรปิฎกเองด้วย

คำสำคัญ: ประโยชน์, พระไตรปิฎก, การศึกษา

Abstract

This article aims to present the benefits of the Tipitaka study, which is good for students to learn the Tipitaka, and it is a precious heritage of love, care, compassion, good wishes. Of the Buddha towards the Buddhists and human beings in the whole worlds. From a documentary study found: The Dhamma and Vinaya, which are the teachings of the Buddha Developed into the Tipitaka, providing many benefits. The greatest benefit is spiritual liberation into the Nibbana. The Most Ven. Phra Buddhagosacaraya summarizes the benefits of the Tipitaka study to achieve 3 Vijjas, 6 Abhiññas and 4 Patisampidhas. But the Tipitaka actually benefits a lot of observers, which, in summary, can be said to have benefits for others. And the common good is society and also useful to the Tipitaka too.

Keywords: Benefit, Tipitaka, Study

บทนำ

เมตตาธรรม “ความรัก” ของพระพุทธเจ้าที่มีต่อมวลมนุษยชาตินั้นกว้างใหญ่ไพศาลยิ่งนัก นับแต่ครั้งยังดำรงเพศเป็นเจ้าชาย พระองค์ทรงมีเมตตาต่อพสกนิกรของพระองค์ปรารถนาช่วยเหลือพวกเขาให้พ้นทุกข์ในการดำรงชีวิต ทรงสละราชสมบัติเพื่อแสวงหาทางแห่งความหลุดพ้นจากทุกข์ในวัฏสงสารด้วยทรงหวังจะช่วยปลดปล่อยพันธนาการแห่งกิเลสให้แก่มนุษยชาติ คำสอนของพระองค์ล้วนมุ่งเน้นการปลดปล่อยจิตใจของมนุษย์ให้หลุดพ้นจากความยึดมั่นถือมั่นที่ผิด ๆ นำไปสู่ทางสว่างอันประเสริฐ พระองค์ทรงแนะนำสั่งสอนมวลมนุษย์ด้วยพระหฤทัยอันเปี่ยมล้นด้วยพระเมตตากรุณาอันสูงยิ่งหวังให้ได้ลิ้มรสแห่งอมตธรรมตามพระองค์ ทรงแนะนำพร่ำสอน ชี้แจง แสดง บอกอย่างละเอียดหมดจดไม่มีปกปิดกำบังอำพรางแต่อย่างใด ทรงสอนให้อย่างไม่มีอาจริยมุฏฐิ (ดู พระไตรปิฎกภาษาไทย 10/110:164) คือ ไม่หวงวิชา ทรงถ่ายทอดให้โดยไม่เลือกหน้า ทรงเมตตาแก่มนุษยชาติอย่างเท่าเทียมเสมอเหมือนกันหมด ทรงมีพระพุทธรูปจิรายัตระคือการทรงบำเพ็ญประโยชน์ปรากฏเด่นชัดเป็น 3 ประการ คือ (1) โลกัตถจริยา การทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่ชาวโลก (2) ญัตตถจริยา การทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่เหล่าชนผู้เป็นญาติตามเหมาะสม (3) พุทธัตถจริยา การทรงบำเพ็ญประโยชน์ตามหน้าที่ของพระพุทธเจ้าแก่พุทธศาสนิกชนทั้งมวล จะเห็นได้ว่าพระจริยวัตรของพระองค์ที่ทรงมีนั้นมุ่งเพื่อความสุखความเจริญ เพื่อประโยชน์สุข และเกื้อกูลแก่คนทั้งโลก ความรักของพระองค์ที่มีต่อพุทธศาสนิกชนและคนทั้งโลกทั้งในปฐมโพธิกาลคือเมื่อเริ่มแรกทรงตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงมีความรักความปรารถนาดีห่วงใยต่อคนทั้งโลกทั้งเทพยดาและมวลมนุษยชาติ ทรงตัดสินใจพระทัยเทศนาสั่งสอนธรรมให้ได้รับเรียนรู้ตามพระองค์ และเมื่อส่งพระสาวกไปประกาศพระพุทธศาสนาที่ทรงมุ่งให้เกิดประโยชน์สุขแก่มวลมหาชนมนุษยชาติทั้งโลก และที่สำคัญยิ่งก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพานก็ทรงแสดงถึงความรักความห่วงใยในประโยชน์สุขให้ปรากฏแก่พุทธบริษัทและคนทั้งโลกที่ทรงตั้งปณิธานไว้ยาวนานถึง 45 ปีอย่างสุดจะพรรณนาได้

พระพุทธองค์ทรงเปิดเผยพระหฤทัยอันเปี่ยมล้นด้วยความรักความเมตตากรุณาของพระองค์ให้พระอานนท์ทราบ ว่า มารใจบาปได้เคยทูลอาราธนาขอให้พระองค์ปรินิพพานแต่เมื่อแรกตรัสรู้ใหม่ ๆ ครั้งหนึ่งแต่พระองค์ก็ได้ปฏิเสธไปเพราะความรักและห่วงใยในพุทธบริษัทและมวลมนุษยชาติ โดยพระองค์ทรงปฏิเสธด้วยพระดำรัสว่า “มารใจบาป เราจะยังไม่ปรินิพพานตราบดีที่ภิกษุทั้งหลายผู้สาวกของเรา... ภิกษุณีทั้งหลายผู้สาวิกาของเรา... อุบาสกทั้งหลายผู้สาวกของเรา... อุบาสิกาทั้งหลายผู้สาวิกาของเรายังไม่เฉียบแหลม ไม่ได้รับการแนะนำ ไม่แก่ล้า ไม่เป็นพหูสูต ไม่ทรงธรรม ไม่ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ไม่ปฏิบัติชอบ ไม่ปฏิบัติตามธรรม เรียนกับอาจารย์ของตนแล้ว แต่ยังบอก แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก ทำใ้ง่ายไม่ได้ ยังแสดงธรรมมีปาฏิหาริย์ปราบปรามที่เกิเกิดขึ้นให้เรียบร้อยโดยชอบธรรมไม่ได้... มารใจบาป เราจะยังไม่ปรินิพพาน ตราบใดที่พรหมจรรย์ (พระพุทธศาสนา) ของเรายังไม่บริบูรณ์กว้างขวาง แพร่หลาย รู้จักกันโดยมาก มันคงดี กระทั่งเทพและมนุษย์ทั้งหลายประกาศได้ดีแล้ว ” (ดู พระไตรปิฎกภาษาไทย 10/168-177:113-126) และทรงเปิดเผยว่าพระองค์เองได้ทรงทำนิมิตทำโอภาสนิมิตที่ชัดเจนถึง 16 ครั้งเพื่อให้พระอานนท์ทูลวิงวอนขอให้พระองค์ดำรงพระชนมชีพอยู่ตลอดกับเพราะความเมตตาความรักและห่วงใยในประโยชน์สุขของชาวโลกแต่พระอานนท์ไม่อาจรู้ทันได้ (ดูพระไตรปิฎกภาษาไทย 10/178-182: 126-129) สุดท้ายพระองค์ก็ต้องรับคำขอให้ปรินิพพานของมารใจบาปซึ่งได้มาอาราธนาครั้งนี้อีกครั้งหนึ่ง และก่อนเสด็จปรินิพพานพระองค์ทรงปลอบใจและแสดงความเมตตาความรักและห่วงใยในพุทธบริษัทและคนทั้งโลกด้วยการประทานให้พระธรรมวินัยคำสั่งสอนของพระองค์เป็นศาสดา

ของพุทธบริษัทแทนพระองค์ ซึ่งต่อมาได้พัฒนาการมาเป็นพระไตรปิฎกคือพระพุทธศาสนาที่มีคุณูปการอย่างมากมายแก่มวลมนุษยชาติชาวโลกกระทั่งปัจจุบันนี้

บทความนี้จะนำเสนอ “ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาพระไตรปิฎก” ที่อำนวยผลให้แก่ผู้ศึกษาเรียนรู้พระไตรปิฎกดีแล้ว อันเป็นมรดกล้ำค่าแทนความรัก ความห่วงใย ความเมตตากรุณาปรารภนาดี ของพระพุทธเจ้าที่มีต่อพุทธศาสนิกชนและมวลมนุษยชาติทั้งโลก มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

เมตตากรุณา : ความรักความห่วงใย

ความปรารภนาดี ของพระพุทธเจ้าที่มีต่อคนทั้งโลก พระพุทธองค์ครั้งตรัสรู้และเสวยวิมุตติสุขแล้ว 49 วัน ทรงหลีกจากต้นราชายตนะคือต้นเกดเสด็จไปทรงพักยังต้นอาชปาลนิโครธคือต้นไทรที่นึ่งพักของพวกเด็กเลี้ยงแพะ ทรงเกิดความดำริขึ้นในพระทัยว่า “ธรรมที่เราได้บรรลุแล้วนี้ ลึกซึ้ง เห็นได้ยาก รู้ตามได้ยาก สงบ ประณีต ไม่เป็นวิสัยแห่งตรรก ละเอียด บัณฑิตจึงจะรู้ได้ สำหรับหมู่ประชาผู้ร้นรมย์ด้วยอาลัยยินดีในอาลัย เพลิดเพลินในอาลัย ฐานะอันนี้ย่อมเป็นสิ่งที่เห็นได้ยาก กล่าวคือหลักอทิปปัจจยตาหลักปฏิจสุมุปาบท ถึงแม้ฐานะอันนี้ก็เห็นได้ยากนัก กล่าวคือ ความสงบแห่งสังขารทั้งปวง ความสลัดอุปธิทั้งปวง ความสิ้นตัณหา วิราคะ นิโรธ นิพพาน ก็ถ้าเราจะพึงแสดงธรรม และผู้อื่นจะไม่เข้าใจซึ่งต่อเรา ข้อนั้นก็จะเป็นความเหินห่างเปล่าแก่เรา จะพึงเป็นความลำบากเปล่าแก่เรา ” (พระไตรปิฎก ภาษาไทย 4/7:11) และอนันตริยคาถาที่ไม่เคยทรงสดับมาก่อนก็ได้ปรากฏแก่พระองค์ว่า “บัดนี้ เรายังไม่ควรประกาศธรรมที่เราได้บรรลุด้วยความลำบาก เพราะธรรมนี้ ไม่ใช่สิ่งที่ผู้ถูกราคะและโทสะครอบงำจะรู้ได้ง่าย แต่เป็นสิ่งที่พาทวนกระแส (คือพาเข้าถึงนิพพาน) ละเอียด ลึกซึ้ง เห็นได้ยาก ประณีต ผู้กำหนดด้วยราคะ ถูกกองโมหะหุ้มห่อไว้ จักรู้เห็นไม่ได้ ” (พระไตรปิฎก ภาษาไทย 4/7:11) พระองค์จึงน้อมพระทัยไปเพื่อความเป็นผู้มีการชวนชวนน้อยไม่ประสงค์ที่จะแสดงธรรมโปรดสัตว์ ทำวสหมบัติพรหมทราบความดำริในพระทัยของพระพุทธองค์แล้ว ก็ไม่สบายพระทัย ได้มีความดำริว่า “ท่านผู้เจริญเอ๋ย โลกจะฉิบหายหนอ โลกจะพินาศหนอ เพราะพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงน้อมพระทัยไปเพื่อการชวนชวนน้อย มิได้น้อมพระทัยไปเพื่อทรงแสดงธรรม ” (พระไตรปิฎก ภาษาไทย 4/8:12) แล้วเสด็จจากพรหมโลกนั่งคุกเข่าข้างขวา ประนมมือเฉพาะพระพักตร์พระพุทธเจ้า ทูลว่า ” พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคได้โปรดแสดงธรรม ขอพระสุคตเจ้าได้โปรดแสดงธรรม เพราะสัตว์ทั้งหลายผู้มีธุลีในตาน้อยมีอยู่สัตว์เหล่านั้นย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้สดับธรรม เพราะจักมีผู้รู้ธรรม ” (พระไตรปิฎก ภาษาไทย 4/8:12)

จากนั้นทรงต่อรองกันถึง 3 ครั้ง พระพุทธองค์ก็ทรงยืนยืนตามเดิม ฝ่ายท้าวมหาพรหมก็ทูลขอตามเดิม ในที่สุดพระพุทธเจ้าซึ่งพระองค์มีพื้นฐานของพระเมตตาและพระมหากรุณาธิคุณอยู่แล้วจึงทรงรับคำอาราธนาของท้าวมหาพรหมเพื่อทรงแสดงธรรมโปรดเวไนยสัตว์คือเหล่าสัตว์ที่สามารถจะรู้ธรรมได้ จากนั้นพระองค์จึงทรงสำรวจดูหมู่สัตว์ทรงเห็นด้วยพุทธจักขุ (พระไตรปิฎก ภาษาไทย 4/14 (เชิงอรรถ 1). แล้วทรงแยกแยะเหล่าสัตว์ออกเป็น 4 จำพวก คือ 1) อุกมภูติสัญญา พวกมีปัญหามาก รู้ได้เร็ว 2) วิปจิตสัญญา พวกมีปัญหาระดับดี อธิบายน้อยก็รู้ได้ 3) เนยยะ พวกมีปัญหาพอใช้ ต้องอธิบายแนะนำจึงรู้ได้ 4) ปทปรมะ พวกปัญหูน้อย ต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษจึงจะรู้ได้

จะเห็นว่าแม้ในเริ่มแรกก่อนจะประกาศพระธรรมที่มาจากพระไตรปิฎกคือพระพุทธศาสนานั้น พระองค์ก็ทรงมีความเมตตาสาธุการหมู่มนุษย์แล้ว ทรงเกรงว่ามนุษย์จะได้รับความทุกข์ยากลำบาก เพราะต้องฟังธรรมของพระองค์ ดังพุทธดำรัสตอบท้าวมหาพรหมว่า “สัตว์ทั้ง หลายเหล่าใดจะพึง จงปล่อยศรัทธามาเถิด เราได้เปิดประตูมตรธรรมแก่สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นแล้ว ท่านพรหม เพราะเราสำคัญ

ว่าจะลำบาก จึงมิได้แสดงธรรมที่ประณีตล่องแคล่วในหมู่มนุษย์” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 4/9:15) นี่ก็คือทรงคำนึงถึงประโยชน์สุขของผู้เรียนผู้ฟังเป็นสำคัญ ต่อเมื่อพรหมอาราธนาจึงทรงรับคำจะเทศนาสั่งสอน เพราะเห็นว่ามีผู้ประสงค์จะฟังและเพื่อช่วยปลดปล่อยทุกข์สร้างประโยชน์สุขให้แก่มวลมนุษย์ให้ได้ลืมนรสแห่งวิมุตติสุขดังที่พระองค์ทรงได้บรรลุแล้วนั่นเอง การทรงจำแนกประเภทของผู้เรียนผู้ฟังก็มุ่งประโยชน์สุขของบุคคลนั้นเป็นสำคัญ เพื่อจะได้สั่งสอนด้วยหลักธรรมที่เหมาะสมกับบุคคลจำพวกนั้น ๆ และจะทรงสั่งสอนแก่ผู้มีศรัทธาเต็มใจเรียนเต็มใจฟังเท่านั้น ไม่ทรงบังคับ ดังพุทธดำรัสที่ว่า “สัตว์ทั้งหลายเหล่าใดจะพึงจงปล่อยศรัทธามาเกิด...” ในเบื้องต้นพระองค์ก็ทรงคำนึงถึงประโยชน์สุขที่จะเกิดมีขึ้นเป็นสำคัญฉะนี้ แม้เมื่อคราวจะประดิษฐานพระพุทธศาสนาที่ทรงมุ่งประโยชน์สุขของชาวประชาผู้เรียนผู้ฟังเป็นที่ตั้ง ดังพุทธดำรัสว่า “... ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่หยาตเทพและมนุษย์...” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 4/32:40) และพระองค์ทรงคำนึงถึงประโยชน์สุขที่ชาวโลกควรจะได้รับจากพระพุทธศาสนา จึงทรงสําทักภิกษุอรหันต์ทั้งหลายเป็นมั่นเป็นเหมาะเพราะทรงหวังว่าเขาจะคลาดจากประโยชน์สุขนั้น ดังพุทธดำรัสว่า “... สัตว์ทั้งหลายที่มีธมฺมในตาน้อย มีอยู่ ย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม...” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 4/32: 40)

แม้เมื่อประดิษฐานพระพุทธศาสนามีผู้ศรัทธายอมเป็นสาวกรับฟังคำสั่งสอนพอสมควรแล้วก็ยังทรงเมตตากรุณาชาวประชาที่เหลือที่ยังไม่มีโอกาสได้เรียนได้รับรสพระธรรมของพระองค์ ยังคงเปิดโอกาสให้แก่เขาเหล่านั้นได้เข้าถึงประโยชน์สุขอันแท้จริง ดังที่ยังไม่ทรงบัญญัติสิกขาบทตามคำกราบทูลเสนอของพระสารีบุตรด้วยเหตุผลอย่างหนึ่งว่า รอให้สงฆ์เป็นหมู่ใหญ่แพร่หลาย มีภิกษุบวชนานคือมีจำนวนพระสงฆ์มากเสียก่อน (ดู พระไตรปิฎกภาษาไทย 1/21:13-14) แม้เมื่อสอนพระพุทธศาสนาแก่เขาแล้วก็ทรงเป็นห่วงเป็นใยผู้เรียนผู้ฟังมุ่งประโยชน์สุขของเขาเป็นสำคัญอย่างนั้น ดังพุทธดำรัสว่า “ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว พวกเธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 4/30:38) ทรงปรารถนาเพื่อให้ชาวประชาพ้นจากความทุกข์โดยชอบแท้จริง

นอกจากประโยชน์สุขของผู้ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาแล้ว พระองค์ก็ทรงมุ่งให้พุทธสาวกรักษาพระพุทธศาสนาอันเป็นแหล่งอำนวยการประโยชน์สุขนั้นด้วย เช่น ในการส่งพระสาวกไปประกาศพระศาสนาพระองค์ทรงย้ำชัดว่าให้สั่งสอนให้ถูกต้องตรงตามต้นฉบับเดิมคือตรงตามที่พระองค์ตรัสไว้อย่าให้คลาดเป็นอย่างอื่น ดังพุทธดำรัสว่า “... จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน...” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 4/32:40) นอกจากนี้ยังทรงฝากความหวังในการรักษาพระพุทธศาสนาอันให้ประโยชน์สุขแก่ชาวโลกนี้ไว้กับสาวกพุทธบริษัทด้วย ซึ่งเท่ากับได้รักษาพระองค์ไว้ด้วยนั่นเอง จะเห็นว่าพระพุทธองค์เองทรงประกาศพระพุทธศาสนาเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกผู้ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ทั้งที่เป็นประโยชน์เฉพาะตน และประโยชน์ทั่วไปแก่คนอื่น ๆ และสังคม ทรงหวังให้ชาวโลกช่วยรักษาพระพุทธศาสนาคือพระไตรปิฎกอันเป็นบ่อเกิดแห่งประโยชน์ทั้งสองนั้นด้วย

ประโยชน์ของการศึกษาพระไตรปิฎก

พระพุทธองค์ตรัสถึงประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาพระไตรปิฎก (พรหมจรรย์) คือพระพุทธศาสนาไว้ในปาสาทิกสูตรว่า “...เพราะเหตุนี้ ธรรมทั้งหลายที่เราแสดงไว้แล้วเพื่อความรู้อยิ่ง บริษัทั้งหมดนั้นแหละพึงพร้อมเพรียงกันประชุม สอบทานอรรถกับอรรถ พยัญชนะกับพยัญชนะในธรรมนั้น แล้วพึงสังคายนา

ไม่พึงวิวาทกัน เพื่อให้พรหมจรรย์นี้ตั้งอยู่ได้นาน ดำรงอยู่ได้นาน ชื่อนั้นพึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 11/177:138) พระไตรปิฎกอันเป็นที่รวบรวมพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั้นรวบรวมประโยชน์ไว้มากมายหลายประการ ดังที่พระพุทธเจ้าและนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาได้แสดงไว้ ตัวอย่าง เช่น

1. ประโยชน์ของการศึกษาพระวินัย พระพุทธเจ้าตรัสว่า “วินัยเพื่อประโยชน์แก่ความสำรวม ความสำรวมเพื่อประโยชน์แก่ความไม่เดือดร้อน ความไม่เดือดร้อนเพื่อประโยชน์แก่ความปราโมทย์ ความปราโมทย์เพื่อประโยชน์แก่ความปิติ ความปิติเพื่อประโยชน์แก่ความปัสสัทธิ ปัสสัทธิเพื่อประโยชน์แก่ความสุข ความสุขเพื่อประโยชน์แก่สมาธิ สมาธิเพื่อประโยชน์แก่ความรู้เห็นตามเป็นจริง ความรู้เห็นตามเป็นจริงเพื่อประโยชน์แก่ความเบื่อหน่าย ความเบื่อหน่ายเพื่อประโยชน์แก่ความคลายกำหนด ความคลายกำหนดเพื่อประโยชน์แก่วิมุตติ วิมุตติเพื่อประโยชน์แก่วิมุตติญาณทัสสนะ วิมุตติญาณทัสสนะเพื่อประโยชน์แก่อนุปาทาปรินิพพาน การกล่าวมือนุปาทานิพพานนั้นเป็นประโยชน์ การรักษามือนุปาทานิพพานนั้นเป็นประโยชน์ ความเป็นปัจจัยกันมี นุปาทานิพพานนั้นเป็นประโยชน์ ความเจียโลสดับมือนุปาทานิพพานนั้นเป็นประโยชน์ คือ ความพ้นวิเศษแห่งจิตเพราะไม่มียึดมั่น” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 8/366:552)

พระพุทธโฆสาจารย์ได้กล่าวถึงประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาพระวินัยไว้ในตอนท้ายแห่งพาหิรนิทาน ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกาว่า เพราะอาศัยวินัยปริยัติ (การศึกษาพระวินัย) กองศีลของตน ย่อมเป็นอันบุคคลนั้นคุ้มครองรักษาดีแล้ว ย่อมเป็นที่พึงพิงของเหล่ากุลบุตรผู้ถูกความ สงสัยครอบงำ ย่อมกล้าพูดในท่ามกลางสงฆ์ ย่อมข่มขี่พวกข้าศึกได้ด้วยดี โดยสธรรม ย่อมเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม (พระไตรปิฎกภาษาไทย อรรถกถาบาลี 1/95) ดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ทรงวินัย (ย่อมมี) อาณิสส 5 ประการเหล่านี้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย อรรถกถาบาลี 1/95) คือ

- (1) เป็นอันคุ้มครองรักษากองศีลของตนไว้ดีแล้ว
- (2) ผู้ที่ถูกความรังเกียจครอบงำย่อมหวนระลึกได้
- (3) กล้าพูดในท่ามกลางสงฆ์
- (4) ข่มด้วยดีซึ่งข้าศึกโดยสธรรม
- (5) เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 8/325:476)

2. ประโยชน์ของการศึกษาพระสูตร พระพุทธโฆสาจารย์ได้กล่าวถึงประโยชน์ของพระสูตรไว้ในกาธิบายความหมายของคำว่าสูตร (สูตร) ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกาว่า “อตถาณํ สุนนโต สุวุตตโต สวณโต สุนนโต สุตตนา สุตตสภาคโต จ สุตตํ สุตตนาติ อุกขาตํ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย อรรถกถา บาลี 1/18-19) “ท่านกล่าวว่า “สูตร” เพราะบังถึงประโยชน์ เพราะมีอรรถอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว เพราะผลิตประโยชน์ เพราะหลังประโยชน์ เพราะป้องกันด้วยดี และเพราะมีส่วนเสมอด้วยเส้นด้าย” (พระไตรปิฎกภาษาไทย อรรถกถา ภาษาไทย 1/43-44)

อธิบายว่า ที่เรียกว่าพระสูตร เพราะบังถึงประโยชน์ คือแสดงประโยชน์ให้มีประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่นเป็นต้น, ที่เรียกว่าพระสูตร เพราะมีอรรถอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว หมายความว่า ประโยชน์ที่ผู้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธองค์จะพึงได้รับนั้น พระองค์ได้ตรัสไว้แล้วตามความเหมาะสมแก่อัธยาศัยของเวไนยสัตว์, ที่เรียกว่าพระสูตร เพราะผลิตประโยชน์นั้น หมายความว่า พระสูตร (คำสอนของพระพุทธเจ้า) ย่อมให้ประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตาม เปรียบเหมือนข้าวกล้าผลิตผลให้ประโยชน์แก่ชาวนา ฉะนั้น, ที่เรียกว่าพระสูตร เพราะหลังประโยชน์ หมายความว่า พระสูตร (คำสอนของพระพุทธเจ้า)

ยอมให้ประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตาม เปรียบเหมือนแม่โคนมหลั่งน้ำนมให้ประโยชน์แก่เจ้าของโค, ที่เรียกว่า พระสูตร เพราะป้องกันด้วยดี หมายความว่า พระสูตร (คำสอนของพระพุทธเจ้า) ย่อมรักษาประโยชน์นั้นไว้ (ให้แก่ผู้ปฏิบัติตามและรักษาผู้ปฏิบัติตามให้ได้รับประโยชน์นั้น), ที่เรียกว่าพระสูตร เพราะมีส่วนเสมอด้วยเส้นด้าย หมายความว่า ท่านเปรียบเทียบว่าเส้นบรรทัดเป็นประมาณ (คือมีความสำคัญได้แก่เป็นประโยชน์) แก่ช่างไม้ คือช่างไม้ใช้เส้นบรรทัดเป็นเครื่องมือสำคัญในการประกอบอาชีพช่างไม้ฉันใด พระสูตรนี้ก็ย่อมเป็นประมาณ (คือมีความสำคัญได้แก่เป็นประโยชน์) แก่วิญญูชน (คือผู้รู้และผู้ใคร่รู้ทั้งหลาย), และท่าน ยังเปรียบเทียบว่าดอกไม้ที่เขาร้อยไว้ด้วยเส้นด้าย ลมไม่สามารถทำให้เรี่ยรายกระจัดกระจายได้ฉันใด ประโยชน์ทั้งหลายที่พระพุทธองค์ทรงประมวลไว้ด้วยพระสูตรนี้ก็มิเรี่ยรายกระจัดกระจายไป ฉะนั้น และท่านได้อธิบายถึงประโยชน์ (อานิสงส์) ในการศึกษาคือปฏิบัติดีพระไตรปิฎกไว้ว่า ศึกษาพระวินัยปิฎก ดีแล้ว อาศัยศีลสมบัติย่อมได้บรรลुวิชา 3 ศึกษาพระสุตตันตปิฎกดีแล้ว อาศัยสมาธิสมบัติ ย่อมได้บรรลु อภิญญา 6 ศึกษาพระอภิธรรมปิฎกดีแล้ว อาศัยปัญญาสมบัติ ย่อมได้บรรลुปฏิสัมภิทา 4

3. ประโยชน์ของการศึกษาพระอภิธรรม พระพุทธโฆสจารย์ได้กล่าวถึงประโยชน์ของพระอภิธรรมว่าคือความเจริญไว้ในการอธิบายความหมายของคำว่าอภิธรรมว่า “ย อेतถ วุฑฺฒิมินฺโต สลกขณา ปุชิตา ปริจฉินฺนา วุตตาทิกา จ ธมฺมา อภิธมฺโม เตน อภฺชาโต” (พระไตรปิฎกภาษาไทย อรรถกถาบาลี 1/19) “ด้วยเหตุที่ธรรมทั้งหลาย ที่มีความเจริญ ที่มีความกำหนดหมาย ที่มีบุคคลบูชาแล้ว ที่บัณฑิตกำหนดตัด และ

ที่ยิ่ง อันพระผู้มีพระภาคตรัสไว้แล้วในพระอภิธรรมนี้ ฉะนั้นท่านจึงกล่าวว่า อภิธรรม ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย อรรถกถา 1/1/44)

ท่านอธิบายว่า “อภิ” ศัพท์นี้มีใช้ในความหมายหลายอย่าง เช่น ใช้ในความหมายว่า “เจริญ (กำเริบ)” บ้าง “มีความกำหนดหมาย” บ้าง “อันบุคคลบูชา” บ้าง “อันบัณฑิตกำหนดตัด” บ้าง “ยิ่ง” บ้าง , ดู พระไตรปิฎกภาษาไทย อรรถกถาบาลี 1/19) กล่าวคือผู้ศึกษาพระอภิธรรมย่อมเจริญด้วยสติปัญญา มีสมาธิ จิตไม่ฟุ้งซ่าน เป็นที่เคารพนับถือบูชา สามารถแนะนำในอภิธรรมได้เป็นอย่างดี มีผิวพรรณสันฐานงดงามยิ่งนัก

สรุปได้ว่า ผู้ศึกษาพระไตรปิฎกดีแล้ว ย่อมได้รับประโยชน์คือ วิชา 3 อภิญญา 6 และปฏิสัมภิทา 4

4. โทษของการศึกษาพระไตรปิฎกไม่ดี พระพุทธโฆสจารย์ได้กล่าวถึงโทษของการศึกษาพระไตรปิฎกไม่ดีไว้ว่า ศึกษาพระวินัยปิฎกไม่ดีแล้ว ย่อมเป็นผู้ทุศีล ทำลายตนเอง เพราะเข้าใจผิดว่าไม่มีโทษไม่มีความผิดแก่ผู้ปฏิบัติ ตัวอย่างเช่น พระอริยสัจเข้าใจพระพุทธพจน์ผิดเป็นเหตุให้ถือผิดปฏิบัติผิดในเรื่องการเสพกาม กล่าวด้วยความเข้าใจผิดว่า “เรารู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้ว จนกระทั่งว่าธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเป็นธรรมก่อกันตราย ก็หาสามารถก่อกันตรายแก่ผู้ช้องเสพได้จริงไม่” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 2/417: 525, พระไตรปิฎกภาษาไทย 6/65: 131, พระไตรปิฎกภาษาไทย 12/234: 245)

สุดท้ายได้รับโทษคือถูกสงฆ์ลงอุกเขปนียกรรม ห้ามสมโภชกับสงฆ์

ศึกษาพระสุตตันตปิฎกไม่ดีแล้วย่อมเป็นผู้มีทิฐิผิดย่อมถือเอาผิด เพราะไม่รู้ไม่เข้าใจในพระพุทธพจน์อย่างถูกต้อง ย่อมได้รับผลไม่ดีในชีวิต ดังพระพุทธพจน์ว่า “เออ ก็ อริยสัจกัณฺฐ...นี้ กล่าวคู่เรา ด้วยทิฐิที่ยึดถือไว้ผิด ชื่อว่าทำลายตนเอง และชื่อว่าประสบสิ่งมิใช่บุญเป็นอันมาก...” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 6/66:134-135)

ศึกษาพระอภิธรรมปิฎกไม่ดี ย่อมเป็นผู้มีจิตฟุ้งซ่าน เพราะคิดเรื่องที่ไม่ควรคิด อันอาจเกิดจากการวิจารณ์ธรรมเกินขอบเขตที่ควรจะเป็น มีพระพุทธพจน์ตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย อจินไตย (เรื่องไม่ควรคิด) 4 ประการนี้ บุคคลไม่ควรคิด ใครคิดพึงมีส่วนแห่งความเป็นบ้า ความเดือดร้อน” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 21/77:122)

สรุปสั้นๆ ว่า ผู้ศึกษาพระไตรปิฎกไม่ดีแล้ว ย่อมได้รับโทษ 3 ประการคือ เป็นผู้ทุศีล เป็นมิจฉาทิฎฐิ และมีจิตฟุ้งซ่าน

การศึกษาพระไตรปิฎกคือพระพุทธศาสนานี้จึงอำนวยความสะดวกใหญ่ ๆ ให้แก่ผู้ศึกษาด้วยความศรัทธาเคารพทั้งที่เป็นประโยชน์ต่อบุคคลผู้ศึกษาเรียนรู้เองและต่อสังคมส่วนรวมที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ ทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อการรักษาพระไตรปิฎกคือพระพุทธศาสนาไปในตัวด้วย

พระไตรปิฎกอำนวยความสะดวกทั้งต่อบุคคลผู้ศึกษาและต่อสังคมที่อาศัย

พระพุทธศาสนา แปลว่า ศาสนาแห่งผู้รู้ (ตรัสรู้) คือพระพุทธเจ้า คัมภีร์พระไตรปิฎกคือคัมภีร์ที่รวบรวมคำสอนของผู้รู้ การศึกษาคัมภีร์พระไตรปิฎกจึงเป็นการศึกษาองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ ตามแนวทางปฏิบัติของพระพุทธเจ้าซึ่งท่านได้รวบรวมจัดเก็บเป็นหมวดหมู่ไว้เรียบร้อยแล้ว คัมภีร์พระไตรปิฎกที่ศึกษาดีแล้วย่อมอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ ให้แก่ผู้ศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสังคมที่ผู้นั้นสังกัดอยู่ด้วย แต่ประโยชน์ขั้นแรกที่เราเห็นได้ชัดซึ่งได้รับการศึกษาคัมภีร์พระไตรปิฎกแล้วก็คือ ความรู้ต่อจากนั้นจึงเป็นประโยชน์อันเกิดจากการนำความรู้ที่รับไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ระดับการปฏิบัติของแต่ละบุคคลซึ่งจะได้รับผลดีมาน้อยแตกต่างกันไป

พระพุทธองค์ทรงประกาศพระศาสนาสอนพระธรรมแก่พระสาวกและพุทธบริษัทก็ด้วยมุ่งให้เกิดความรู้เป็นลำดับแรกและเป็นความรู้ระดับสูงอันเป็นปัจจัยอำนวยความสะดวกให้ไม่มีวันตกต่ำ ดังพุทธดำรัสในปาสาติกสูตรว่า “จุณทะ ธรรมทั้งหลายนี้แล เราแสดงไว้แล้วเพื่อความรู้ยิ่ง ... เพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 11/177:138) และแม้ในสมัยใกล้ปรินิพพานพระองค์ก็ตรัสย้ำให้ภิกษุทั้งหลายศึกษาเล่าเรียนเพียรปฏิบัติธรรมที่พระองค์ตรัสสอนแล้วว่า “ภิกษุทั้งหลาย เหล่านี้แล คือธรรมที่เราแสดงแล้วเพื่อความรู้ยิ่ง เธอทั้งหลายพึงเรียน เสด็จ เจริญ ทำให้มาก ... เพื่อประโยชน์เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 10/184:131)

พระพุทธโฆสจารย์ก็กล่าวว่าผู้ศึกษาคัมภีร์พระไตรปิฎกดีแล้วย่อมได้รับประโยชน์ขั้นแรกคือความรู้ ดังที่ท่านกล่าวไว้ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกาวา “ศึกษาพระวินัยปิฎกดีแล้ว อาศัยศีลสมบัติย่อมได้บรรลุวิชา 3 ... ศึกษาพระสุตตันตปิฎกดีแล้ว อาศัยสมาธิสมบัติ ย่อมได้บรรลุลูกอณู 6 ... ศึกษาพระอภิธรรมปิฎกดีแล้ว อาศัยปัญญาสมบัติ ย่อมได้บรรลุปฏิสัมภิตา 4” นั่นก็คือศึกษาคัมภีร์พระไตรปิฎกดีแล้ว ย่อมได้รับประโยชน์ คือความรู้ประกอบด้วย วิชา 3 อภิญญา 6 และปฏิสัมภิตา 4 (พระไตรปิฎกภาษาไทย 1/24)

1. วิชา (วิชชา) 3

ชาหรือวิชา 3 ประกอบด้วย (1) ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ระลึกชาติก่อนได้ (2) จุตูปปาตญาณ (รู้) เห็นหมู่สัตว์ผู้กำลังจุติ กำลังอุบัติ (3) อาสวักขยญาณ รู้ความสิ้นอาสวะ ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในเวรัญชกัณฑ์ พระวินัยปิฎก คราวเสด็จจำพรรษา ณ เมืองเวรัญชา และเวรัญชพราหมณ์ได้กล่าวหาพระองค์ว่าเป็นคนไม่พูดไม่เกิด พระองค์จึงตรัสตอบโดยยกอุปมาด้วยลูกไก่ยก ฌาน 4 และวิชา 3 ขึ้นตรัสให้เวรัญช

พราหมณ์ฟังด้วย โดยพระองค์ตรัสว่าการได้บรรลุวิชา 3 ของพระองค์เหมือน การเจาะออกจากกระเปาะไข ของลูกไก่ (ดูพระไตรปิฎกภาษาไทย 1/12-14: 6-8)

พระพรหมคุณาภรณ์ อธิบายว่า วิชา หรือ วิชา คือ ความรู้แจ้ง หรือ ความรู้วิเศษ มี 3 ประการ ประกอบด้วย 1) ปุพเพนิวาสานุสติญาณ ความรู้ที่ระลึกชาติได้ 2) จุตูปปาตญาณ ความรู้จุติและอุบัติของ สัตว์ทั้งหลาย 3) อาสวกขยญาณ ความรู้ที่ทำให้สภาวะให้สิ้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2553)

ท่านอธิบายไว้ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรมว่า วิชา 3 นี้เรียกสั้นๆ ว่า ญาณ คือ (1) ปุพเพนิวาสานุสติญาณ ญาณเป็นเหตุระลึกขึ้นต่ออาศัยอยู่ในก่อนได้ ระลึกชาติได้ (2) จุตูปปาตญาณ ญาณกำหนดรู้จุติและอุบัติแห่งสัตว์ทั้งหลาย อันเป็นไปตามกรรม เห็นการเวียนว่ายตายเกิดของสัตว์ ทั้งหมด เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ทิพพจักขุญาณ (3) อาสวกขยญาณ ญาณหยั่งรู้ในธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่ง สภาวะทั้งหลาย ความรู้ที่ทำให้สิ้นสภาวะ ความตรัสรู้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551)

2. อภิญญา 6 อภิญญา 6 ประกอบด้วย (1) แสดงฤทธิ์ได้หลายอย่าง (2) ได้ยินเสียง 2 ชนิด คือ เสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ (3) กำหนดรู้จิตของสัตว์และบุคคลอื่นได้ด้วยจิตของตน (4) ระลึกชาติก่อนได้ หลายชาติ (5) เห็นหมู่สัตว์ผู้กำลังจุติกำลังเกิด (6) ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ ปรากฏ ในทุติย-อาหุเนยยสูตร พระสูตรต้นตปิฎก ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสแก่ภิกษุทั้งหลายว่าเป็นคุณธรรมของภิกษุผู้ ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอัน ยอดเยี่ยมของโลก (ดู พระไตรปิฎกภาษาไทย 22/2: 412-414)

พระพรหมคุณาภรณ์ ได้อธิบายไว้ว่า อภิญญา (คือ) ความรู้ยิ่ง ความรู้เจาะตรงยวดยิ่ง ความรู้ ขั้นสูง มี 6 อย่าง คือ (1) อิทธิวิธีแสดงฤทธิ์ได้ (2) ทิพโสต หูทิพย์ (3) เจโตปริยญาณ ญาณที่ทำให้ทายใจคน อื่นได้ (4) ปุพเพนิวาสานุสติ ญาณที่ทำให้ระลึกชาติได้ (5) ทิพพจักขุ ตาทิพย์ (6) อาสวกขยญาณ ญาณทำ ให้สภาวะสิ้นไป 5 อย่างแรกเป็นโลกียอภิญญา ข้อสุดท้ายเป็นโลกุตตรอภิญญา (พระพรหมคุณาภรณ์, 2551)

ท่านอธิบายไว้ในหนังสือพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรมว่า อภิญญา ความรู้ยิ่งยวด คือ (1) อิทธิวิชา หรือ อิทธิวิธี ความรู้ที่ทำให้แสดงฤทธิ์ต่าง ๆ ได้ (2) ทิพโสต ญาณที่ทำให้มีหูทิพย์ (3) เจโต ปริยญาณ ญาณที่ทำให้กำหนดใจคนอื่นได้ (4) ปุพเพนิวาสานุสติ ญาณที่ทำให้ระลึกชาติได้ (5) ทิพพจักขุ ญาณที่ทำให้มีตาทิพย์ (6) อาสวกขยญาณ ญาณที่ทำให้สภาวะสิ้นไป (พระพรหมคุณาภรณ์, 2551)

3. ปฏิสัมภิตา 4

ปฏิสัมภิตา 4 ประกอบด้วย (1) อัตถปฏิสัมภิตา ปัญญาแตกฉานในอรรถ (2) อัมมปฏิสัมภิตา ปัญญาแตกฉานในธรรม (3) นิรุตติปฏิสัมภิตา ปัญญาแตกฉานในนิรุตติ (4) ปฏิภาณปฏิสัมภิตา ปัญญา แตกฉานในปฏิภาณ ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสไว้ในปฏิสัมภิตาวิภังค์ พระอภิธรรมปิฎก ดู พระไตรปิฎก ภาษาไทย 35/718-750: 459-480.

พระพรหมคุณาภรณ์ ได้อธิบายไว้ว่า ปฏิสัมภิตา คือ ความแตกฉาน ความรู้แตกฉาน ปัญญา แตกฉาน มี 4 ประการ คือ (1) อัตถปฏิสัมภิตา ปัญญาแตกฉานในอรรถ (2) อัมมปฏิสัมภิตา ปัญญา แตกฉานในธรรม (3) นิรุตติปฏิสัมภิตา ปัญญาแตกฉานในนิรุกติ คือ ภาษา (4) ปฏิภาณปฏิสัมภิตา ปัญญาแตกฉานในปฏิภาณ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2551)

ท่านได้อธิบายไว้ในหนังสือพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรมว่า ปฏิสัมภิตา (ปัญญา แตกฉาน คือ) (1) อัตถปฏิสัมภิตา ปัญญาแตกฉานในอรรถ ปรีชาแจ้งในความหมาย เห็นข้อธรรมหรือ ความย่อ ก็สามารถแยกแยะอธิบายขยายออกไปได้โดยพิสดาร เห็นเหตุอย่างหนึ่ง ก็สามารถคิดแยกแยะ

กระจายเชื่อมโยงต่อกันออกไปได้จนล่วงรู้ถึงผล (2) ธัมมปฏิสัมภิตา ปัญญาแตกฉานในธรรม ปรีชาแจ้งในหลัก เห็นอรรถาธิบายพิสดาร ก็สามารถจับใจความตั้งเป็นกระทู้หรือหัวข้อได้ เห็นผลอย่างหนึ่ง ก็สามารถสืบสาวกลับไปหาเหตุได้ (3) นิรุตติปฏิสัมภิตา ปัญญาแตกฉานในนิรุกติ ปรีชาแจ้งในภาษา รู้ศัพท์ ถ้อยคำบัญญัติ และภาษาต่าง ๆ เข้าใจใช้คำพูดชี้แจงให้ผู้อื่นเข้าใจและเห็นตามได้ (4) ปฏิภาณปฏิสัมภิตา ปัญญาแตกฉานในปฏิภาณ ปรีชาแจ้งในความคิดทันการ มีไหวพริบ ชี้แจงในความรู้ที่มีอยู่ เอามาเชื่อมโยงเข้าสร้างความคิดและเหตุผลขึ้นใหม่ ใช้ประโยชน์ได้สละเหมาะ เข้ากับกรณีเข้ากับเหตุการณ์ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2551)

ที่กล่าวมานี้คือความรู้อันเป็นประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาพระไตรปิฎกตามพุทธดำรัสและตามทัศนะของพระพุทธโฆสาจารย์ ซึ่งเป็นประโยชน์ระดับสูงที่ผู้ศึกษาพระไตรปิฎกดีแล้วสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้อำนวยประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น ตลอดถึงสังคมส่วนรวมได้ด้วย

สรุป

พระพุทธเจ้าตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณด้วยประสบการณ์ตรงของพระองค์ภายใต้พื้นฐานของความมุ่งมั่นเพื่อการหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง ทรงประกาศพระพุทธศาสนาเพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก ทรงเมตตาอนุเคราะห์สั่งสอนเวไนยสัตว์ตามจิตตอภยาศัยของแต่ละบุคคล มุ่งประโยชน์แท้จริงที่ผู้ฟังจะสามารถรับรู้และเข้าใจได้ ทรงตรากตรำประกาศพระพุทธศาสนาถึง 45 ปี ถวายทอดพระธรรมคำสอนให้แก่พุทธบริษัท 4 กระทั่งเข้าสู่นิพพาน ในการแสดงธรรมประกาศพระพุทธศาสนานั้น ทรงจำแนกบุคคลเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มคนมีปัญญามาก เรียกอุคฆฏิตัญญู 2) กลุ่มคนมีปัญญาพอดี เรียกวิปจิตัญญู 3) กลุ่มคนมีปัญญานกลาง เรียกเนยยะ 4) กลุ่มคนมีปัญญาระดับน้อย เรียกปทปรมะ จุดมุ่งหมายในการทรงแสดงธรรมนั้นเพื่อความรู้อย่างแท้จริงแห่งเวไนยสัตว์ เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา และเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก

พระธรรมวินัยอันเป็นคำสั่งสอนของพระองค์ต่อมาได้พัฒนาการมาเป็นพระไตรปิฎกอำนวยประโยชน์มากมาย ประโยชน์สูงสุดคือความหลุดพ้นแห่งจิตเข้าสู่พระนิพพาน พระพุทธโฆสาจารย์สรุปประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาพระไตรปิฎกไว้ว่าทำให้ได้บรรลุวิชา 3 อภิญญา 6 และปฏิสัมภิตา 4 แต่ความจริงแล้วพระไตรปิฎกอำนวยประโยชน์แก่ผู้ประพฤติปฏิบัติตามมากมาย เมื่อสรุปแล้วอาจกล่าวได้ว่ามีประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ส่วนรวมคือสังคม และมีประโยชน์กับพระไตรปิฎกเองด้วย นอกจากนี้ ยังมีประโยชน์ที่นำมาประยุกต์กับศาสตร์สมัยใหม่ได้อีกด้วย เช่น ประโยชน์ด้านคติธรรม ประโยชน์ด้านเนติธรรม ประโยชน์ด้านสหธรรม รวมทั้งประโยชน์ด้านวัตรธรรมด้วย

เอกสารอ้างอิง

พระเทพโสมภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และ เสถียรพงษ์ วรรณปก. (ม.ป.ป.) *มณีแห่งปัญญา*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2553). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*, (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: บริษัท ธนธัชการพิมพ์ จำกัด.

_____. (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). *รู้จักพระไตรปิฎกเพื่อเป็นชาวพุทธที่แท้*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เอดิสัน เพรส โปรดักส์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2542). *เก็บเพชรจากคัมภีร์พระไตรปิฎก*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2542). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2542). *อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2542). *พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล ชุด 91 เล่ม*. กรุงเทพฯ: เฉลิมชาญการพิมพ์.
- _____. (2542). *ธัมมปฏกฐกถา อภฺธโม ภวโค*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2550). *พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.